

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 3. do 9. maja 2005. godine, donijela je

ODLUKU

I

Arheološko područje Debelo brdo, prahistorijsko gradinsko naselje, antički i kasnoantički odbrambeni objekat u Sarajevu, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini arheološko područje - gradinsko prahistorijsko naselje, antički i kasnoantički odbrambeni objekat na gornjem platou Debelog brda i pokretni arheološki materijal koji je pohranjen u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, a koji je popisao u inventarnim knjigama nalaza muzeja.

Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji označenoj kao k.č. br. 2974/1, 2986/4, 2986/5 i 2986/3 (novi premjer), što odgovara k.č. br. 278/158 i 278/159 (stari premjer), upisane u z.k. uložak broj 2093 i k.č. br. 278/38 i 278/1 (stari premjer), upisane u z.k. uložak broj 249, k.o. Dolac, općina Novo Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik iz prethodnog stava primjenjuju se mjere zaštite, utvrđene Zakonom o provedbi odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene u skladu sa Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02 i 6/04).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljnjem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione ploče sa osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite, utvrđuju se sljedeće zaštitne zone:

zaštitni pojas obuhvata prostor definiran u članu I stav 3. ove odluke. U toj zoni provode se sljedeće mjere zaštite:

- dopušteni su samo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika, uz odobrenje federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje i stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine;
- prostor spomenika bit će otvoren i dostupan javnosti i može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe;
- nije dopušteno odlaganje otpada;
- izvršiti čišćenje terena od rastinja;
- izvršiti pripremne arheološke radove;
- izvršiti uređenje pristupnog puta lokalitetu.

IV

Iznošenje pokretnog arheološkog materijala iz tačke I stav 2. ove odluke (u daljnjem tekstu: pokretno naslijeđe) iz Bosne i Hercegovine nije dopušteno.

Izuzetno od odredbe stava 1. ove tačke, dopušteno je privremeno iznošenje arheoloških nalaza iz Bosne i Hercegovine radi prezentacije ili konzervacije, ukoliko se utvrdi da konzervatorske radove nije moguće izvršiti u Bosni i Hercegovini.

Odobrenje u smislu prethodnog stava daje Komisija, ukoliko nedvojbeno bude utvrđeno da to ni na koji način neće ugroziti pokretno naslijeđe.

Komisija u svom rješenju o odobrenju privremenog iznošenja pokretnog naslijeđa iz Bosne i Hercegovine utvrđuje sve uvjete pod kojima se to iznošenje može izvesti, rok za povrat u Bosnu i Hercegovinu, kao i zaduženja pojedinih organa i institucija na osiguranju tih uvjeta i o tome obavještava Vladu Federacije, nadležnu službu sigurnosti, carinsku službu Bosne i Hercegovine i javnost.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti koji su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, federalnom ministarstvu nadležnom za prostorno uređenje, federalnom ministarstvu nadležnom za kulturu, nadležnoj službi zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i

Hercegovine i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provedbe mjera utvrđenih u tač. II - VI ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web stranici Komisije (<http://www.aneks8komisija.com.ba>).

IX

Prema članu V, stav 4. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i objavit će se u «Službenom glasniku BiH».

Ovu odluku Komisija je donijela je u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Amra Hadžimuhamedović, Dubravko Lovrenović, Ljiljana Ševo i Tina Wik.

Predsjedavajuća Komisije

Ljiljana Ševo

Broj: 05.2-02-806/03-12
4. maja 2005. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stava 1. Zakona o provedbi odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine («Službeni glasnik BiH», broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za dotično dobro podnesen zahtjev.

Mr. Borislav Spasojević, dipl. ing. arh. iz Sarajeva, podnio je dana 29. maja 2003. godine prijedlog za proglašenje nepokretnog dobra, tj. **arheološkog područja – Debelo brdo, prahistorijsko gradinsko naselje, antički i kasnoantički odbrambeni objekat u Sarajevu** nacionalnim spomenikom. U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V, stav 4. Aneksa 8. i člana 35 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provedbi postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

II - PRETHODNI POSTUPAK

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju, izvršen je uvid u:

- dokumentaciju o lokaciji imovine i sadašnjem vlasniku i korisniku dobra,
- kopiju katastarskog plana i zemljišnoknjižni izvadak,
- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući i opis i fotografije, podatke o eventualnim oštećenjima u toku rata, podatke o eventualnim intervencijama na restauraciji ili drugoj vrsti radova na dobru, itd.,
- sadašnje stanje dobra,
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru.

Na osnovi uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Arheološko područje – Debelo brdo, prahistorijsko gradinsko naselje, antički i kasnoantički odbrambeni objekat, općine Novo Sarajevo i Centar u Sarajevu, se nalazi na zapadnom izdvojenom obronku masiva Trebevića, koji se izdiže oko 170 m nad dolinom Miljacke, na 746 m nadmorske visine.

Historijski podaci

Pisanih historijskih podataka nema. Život na Debelom brdu trajao je od eneolita 2000/1700. godine prije naše ere, preko bronzanog doba, starijeg i mlađeg željeznog doba, do početka naše ere, te kroz cijeli antički i kasnoantički period, sve do kraja VI stoljeća.

Na Debelom brdu je bilo jedno od najznačajnijih prahistorijskih naselja bronzanog doba (1800-1300. godine prije naše ere) u unutrašnjosti sjeverozapadnog Balkana. Vizuelno je bilo povezano sa gradinama na obroncima oko doline Miljacke, kao i sa gradinom na Gradcu na Ilinjači u Gornjem Kotorcu, na rubu Sarajevskog polja.

U antičkom i kasnoantičkom periodu, na Debelom brdu, kao i na Ilinjači, podignuta su utvrđenja, koja su štitila obližnja civilna naselja u dolini. Utvrđenje na Debelom brdu štitilo je antičko naselje koje se u kotlini kroz koju teče Miljacka protezalo od raskrsnice kod Alipašine džamije na istoku do Kampusu (bivše Kasarne «Maršal Tito») na zapadu. Istovremeno, utvrđenje na Gradcu na Ilinjači štitilo je antičko naselje na Iliđi.

2. Opis dobra

Nalazi na Debelom brdu svjedoče o kontinuiranom naseljavanju ovog gradinskog, tj. odbrambenog položaja. I pored dugotrajnosti ovog naselja (oko 2600 godina), radi erozije tla i prirode samog lokaliteta, o dugotrajnom naseljavanju u prahistoriji, antičkom i kasnoantičkom dobu svjedoči u punoj mjeri pokretni arheološki materijal, dok su ostaci odbrambenog objekta parcijalni.

Prahistorijski period

Gradinski položaj Debelog brda bio je centralna odbrambena tačka i sklonište za okolno stanovništvo koje je imalo u početku svoje nastambe na Zlatištu i Soukbunaru, a kasnije vjerovatno i na samom Debelom brdu.

Najstariji keramički nalazi na Debelom brdu pripadaju kasnom neolitu, kada se, prodorom novih eneolitskih populacija, neka manja grupa neolitskog stanovništva povukla na gradinski položaj (u III mileniju prije naše ere).

Drugi stratum pripada eneolitskom dobu, kasnoj fazi vučedolske kulture, datiranoj u 2000-1800 (1700) godinu prije naše ere. Zastupljena je u velikom broju primjeraka tipična vučedolska keramika, kalupi za livenje raznih metalnih predmeta, igle, šila, lisnati bodeži, sjekire i dijelovi cijevi za mijeh. (Čović, 1976, 107-110)

Treći kulturni stratum - pripada ranom bronzanom dobu (po hronološkoj tablici za centralnu Evropu od 1800. do 1600/1500. godine prije naše ere, a prema novijim analizama C14 od 2200. do 2100, tj. od 1800. do 1700. godine prije naše ere). Sa susjednim lokalitetima na Soukbunaru i Zlatištu, Debelo brdo u tom periodu čini jedinstven nasebinski kompleks, i ujedno postaje jedno od najznačajnijih nalazišta. Ne zna se pouzdano koji su dijelovi bili naseljeni, kao ni to da li je naselje bilo zbijenog tipa kao na istovremenim lokalitetima u Varvari kod Prozora i na Podu kod Bugojna. Podataka o oblicima kuća također nema. Uzrok tome leži u stanju slojeva na lokalitetu, tj. u činjenici da je materijal spiran i uglavnom nalažen na padinama Debelog brda u sekundarnom položaju, a djelimično i u metodi kopanja 1889-1896. godine. Iako je naselje na samom Debelom brdu bilo gradinskog tipa, nije imalo fortifikacije izgrađene od trajnog materijala. Tu su živjeli nosioci kulture južnobosanske grupe u takozvanoj, geografski i kulturno, prelaznoj zoni.

Područje prelazne zone u ranom bronzanom dobu preplavio je val novog stanovništva koje je protjeralo ili asimiliralo grupe autohtone, eneolitske populacije. (Čović, 1983, 183) U ovoj zoni, koja obuhvata gornje tokove rijeka Neretve, Bosne i Vrbasa, se nalazi materijal koji se po nekim osobinama vezuje za materijal sa nalazišta uz istočnu jadransku obalu i neposrednog joj zaleđa, ali i sa materijalom Podunavlja i centralnog Balkana. (Čović, 1983, 172-173) Na Debelom brdu se nailazi i na materijal koji je zajednički ili srodan sa materijalom iz istovremenih glasinačkih tumula. (Čović, 1983, 179)

U periodu srednjeg bronzanog doba, koji je trajao prema centralnoevropskoj hronološkoj tablici od 1600. do 1500/1400. godine prije naše ere, na prostoru zapadnog Balkana završava se dug i spor proces pomicanja manjih etničkih grupa i njihovo prilagođavanje novim uvjetima života. To se očituje u sporom formiranju autohtone komponente u materijalnoj kulturi, i pored utjecaja iz Podunavlja i jadranske regije, što se naročito primjećuje na oblicima i razvoju tipova nasebinske keramike.

Debelo brdo sa Zlatištem i Soukbunarom je jedno od najvažnijih nalazišta kasnog bronzanog doba (1400-1300/1100. godine prije naše ere). Neposredna okolina Sarajeva i dalje pripada prelaznoj zoni, čija je teritorija u ovom periodu sužena na sjevernu Hercegovinu i južnu Bosnu. Naselje na Debelom brdu je i dalje jedno od najvećih gradinskih naselja koje se pružalo u dužini od nekoliko stotina metara, obuhvatajući više zaravanaka i padina kao i dva manja brda (Debelo brdo i Zlatište). Nasebinski kompleks, pored platoa Grad na Zlatištu i platoa na Debelom brdu, na kojima su bile gradine, obuhvatao je plato ispod strmih stijena kod Soukbunara, te zaravanke i male kotline između Debelog brda i Zlatišta. Radi se o naselju sa manjim utvrđenim dijelovima i sa otvorenim naseljima ispod i oko njih. Pretpostavlja se da je naselje bilo organizirano kao i u prethodnim periodima bronzanog doba, tj. da su nastambe bile grupirane u manje skupine. Od oruđa i oružja zastupljeni su keltovi (šuplje sjekire), bronzana koplja, kratki mačevi-bodeži, te kalupi za livenje ovog oružja. Naselje na Debelom brdu je ujedno bio već ustaljen i dugovječan zanatski i proizvodni centar, i odaje stabilnu i čvrsto organiziranu društvenu zajednicu. Ovdje se kao import ili kao utjecaj javlja materijal srednjobosanske kulturne grupe. Kulturne grupe kasnog bronzanog doba se definiraju kao *samostalne kulturno-etničke zajednice s jasno izraženim obilježjima materijalne i duhovne kulture*. (Čović, 1983a, 434) Pored toga, na materijalu sa Debelog brda javlja se i import iz Italije (sjekire sa lepezasto proširenom oštricom). Nalazi sa Debelog brda, kao i sa ostalih gradina u Sarajevskoj kotlini (Fortica na Bakijama, Obhodža, Gradac na Ilinjači u Gornjem Kotorcu), pokazuje i materijal posve drugog tipa kakvog nema u srednjobosanskoj grupi, a to je srodnost sa materijalom sa glasinačkog područja. (Čović, 1983a, 406)

Iz starijeg željeznog doba, od 900. do 300. godine prije naše ere, prema keramičkom materijalu na Debelom brdu i Varvari kod Prozora, izveden je zaključak da su veze i kontakti plemena koja su živjela u srednjem toku rijeke Bosne i gornjem toku Vrbasa (srednjobosanska kulturna grupa) sa onim koja su živjela južnije, u gornjem toku rijeke Bosne, bile intenzivne i trajnog karaktera, s tim da su plemena koja pripadaju srednjobosanskoj kulturnoj grupi bila vjerovatno nadmoćnija. (Čović, 1987, 524-525) Nalazi iz tog perioda na Debelom brdu su brojni. Pred kraj tog perioda nestaje naselje na Soukbunaru.

Na sjevernim obroncima Debelog brda nađeno je mnogo pokretnih nalaza iz skoro svih prahistorijskih perioda, od eneolita do latena: mnoštvo keramičkih ulomaka, 119 cijelih posuda, preko 590 tkalačkih pršljenova, piramidalnih utega za tkalačke stanove i ribarske mreže. Od mnogobrojnog koštanog materijala, koji je uglavnom izrađivan od srnećih i jelenjih rogova, izdvajaju se razni šiljci za bušenje kože, dijelovi nakita, privjesci, strugalice i češljevi. Od metala je rađeno oruđe i oružje i dijelovi nakita. Od kamena su izrađivani brusevi, žrvnjeni, privjesci slični onima iz vojničkih grobova na Glasincu (halštat), a nožići od obsidijana, posebno u starijem željeznom dobu (halštatu), su vjerovatno import.

Antički i kasnoantički period

Pošto je pokretni arheološki materijal iz antičkog i kasnoantičkog doba većinom nađen u očuvanom tankom kulturnom sloju unutar zidina utvrđenja i u kulama A i B, pretpostavlja se da je ovdje bilo neko manje rimsko utvrđenje od I do IV stoljeća, a da je utvrđenje, čiji su ostaci otkriveni 1893. godine, sagrađeno negdje iza 535. godine, kada su ovi krajevi opet pripojeni Justinijanovom carstvu. (Basler, 1972, 55-56) Utvrđenje na ovoj strateški dobro izabranoj tački služilo je između ostalog za odbranu naselja koje se nalazilo na obje obale Miljacke (danas od Alipašine džamije do Kampusu) i na drugoj obali po obližnjim padinama oko Vrbanja mosta. Zidine utvrđenja se nalaze na jugozapadnoj polovini lokaliteta. Bedemi vode uz jugozapadni, zapadni i sjeverni rub Debelog brda, i to uz lakše pristupačne dijelove prirodne glavice. Istočna strana terena je zaštićena stijenom uz koju je jako otežan pristup. Utvrđenje ima dva bedema: južni i zapadni kao vanjski (dužine oko 118 m) i sjeverni unutrašnji (dužine 72,5 m). Ulaz (širine 3,2 m) u tvrđavu je bio na zapadnoj strani, skoro kod sjeverozapadnog ugla bedema. Ispred njega se nalazila mala kula (**A**) četverougone osnove. U kuli je bio pod od krečnog maltera. Na jugoistočnom kraju utvrđenja se unutrašnji bedem završavao kulom četverougone osnove, dimenzija 8,5 x 4,5 m (kula **B**). Fiala je zatekao ovu kulu u visini do iznad prvog sprata sa očuvanim omalterisanim stropom. Pri zaštitnim iskopavanjima 1983. godine, tragovi stropa više nisu zatečeni. Bedemi imaju izlomljene linije, građeni su od grubo priklesanog kamena, dimenzija 0,4(0,6) x 0,2 m, vezanog krečnim malterom. Ostaci bedema su se očuvali do 1893. godine u visini od 0,6 do 1,3 m skoro po cijeloj dužini, dok su 1983. godine zatečeni ostaci zidova samo u jugozapadnom i zapadnom dijelu i to do visine od oko 0,6 m (oko 3 reda kamenja).

Unutar bedema, iz antičkog perioda (I - IV stoljeća) nađeno je mnogo domaće i importirane keramike (1895, 125), dijelovi noževa, dlijeta, kopči za pojaseve, bronzanih dugmeta i šivaćih igala, podloge za ogledalca, poljoprivredni alat (motike, dio pluga, svrdla, strjelice). Između ostalog, nađene su dvije keramičke boce rađene na grnčarskom kolu. Na dnu jedne od njih je natpis minuskulnim kurzivom na latinskom: EGO IVSTVS OLARIVS ET MANUS MEAS RVGETVS ET FETETVS. Opći smisao natpisa je: "Ja sam pravi lončar, a moje su ruke priljave a plodne." (Sergejevski, 1947, 39-40) Uz keramiku brojni su nalazi staklenog posuđa. Nađeno je i nekoliko komada antičkog novca, od srebrnog novčića grada Dirrachia i denara iz 32. godine kao najranijih primjeraka (Sergejevski, 1947, 40), do sitne bronzane Vetrana, kovanog u Sisku 350. godine (Sergejevski, 1947, 41), te novčića Konstantina Velikog i Konstantina II (Fiala, 1895, 130).

Iz kasnoantičkog perioda nađeni su komadi koštanih češljeva, krstaste fibule sa lukovičastim završecima, vaga, utezi za vagu i razne kopče. (Vinski, Fiala, 1894, T.XII, 11-14; isti, 1985, T.XV, 16; Vinski, 1967, 50, nap. 609 i 610; isti 1969, 193-199)

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U postupku koji prethodi donošenju konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, izvršen je uvid u akte o zaštiti dobra i utvrđeno je:

- da arheološko područje - Debelo brdo, koje se nalazi na području općina Novo Sarajevo i Centar u Sarajevu, nije stavljen pod zaštitu Republičkog zavoda za zaštitu kulturnog i prirodnog naslijeđa Bosne i Hercegovine,
- u Kantonalnom zavodu za zaštitu kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa, Sarajevo, lokalitet je uveden kao evidentirani spomenik kulture i nalazi se na Listi evidentiranih, prethodno zaštićenih i zaštićenih spomenika kulture revidiranoj 1. septembra 2004. godine,
- Prostornim planom Republike Bosne i Hercegovine do 2002. godine valoriziran je u I kategoriju.

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

1889-1896. godine istraživanja je vršio Franjo Fiala.

1983. godine vršeno je zaštitno i reviziono iskopavanje u organizaciji Gradskog zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-istorijskog i prirodnog naslijeđa, Sarajevo. Iskopavanjem su rukovodili mr. Lidija Fekeža i mr. Blagoje Govedarica. Iskopavanje je teklo paralelno sa gradnjom vojnog objekta - centra veze tadašnje JNA.

Pokretni arheološki materijal sa iskopavanja 1889-1896. godine je deponiran u Zemaljskom muzeju u Sarajevu, a materijal sa iskopavanja 1983. godine bit će predan Muzeju grada Sarajeva.

5. Sadašnje stanje dobra

Uvidom u stanje na lokalitetu Debelo brdo dana 2. augusta 2004. godine, konstatirano je sljedeće: lokalitet je u priličnoj mjeri devastiran i potpuno zapušten. Na stijeni koja omeđuje istočnu stranu lokaliteta podignuta su dva betonska ulaza u podzemni prostor za centar veze tadašnje JNA. Tim radovima nisu uništeni ostaci kasnoantičkog utvrđenja, ali su na raznim mjestima na platou Debelog brda ostaci vertikalnih betonskih kanala, jedna betonska podloga za manju zgradu u kojoj je stanovala vojna posada. Na sjeverozapadnom uglu su ostaci rovova Armije BiH iz rata 1992-1995. godine. Na jugoistočnom rubu lokaliteta i na kasnoantičkim ostacima još leži nekoliko redova vreća napunjenih zemljom koje je postavio SFOR tokom spomenutog rata. Kasnoantičke supstrukcije su potpuno zarasle u grmlje i travu.

Najlakši prilaz lokalitetu je sa istočne i jugoistočne strane, ali kroz privatni posjed porodice Asčić.

Primjenjujući Kriterije za proglašenje dobara nacionalnim spomenicima (Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija je donijela odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

D) Čitljivost (dokumentarna, naučna i obrazovna vrijednost)

- i. Svjedočanstvo o historijskim mijenama
- iv. Svjedočanstvo o određenom tipu

F) Ambijentalna vrijednost

- ii. Značenje u strukturi i slici prostora
- iii. Objekat ili skupina objekata je dio cjeline ili područja

G) Izvornost

- v. Položaj i smještaj u prostoru

H) Jedinственost i reprezentativnost

- i. Jedinственost ili rijedak primjerak određenog tipa ili stila

Sastavni dio ove odluke su:

- fotodokumentacija,
- grafički prilozi.

Korištena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korištena je sljedeća literatura:

- 1894. Fiala, Franjo, *Jedna prehistorička naseobina na Debelom brdu kod Sarajeva*, Glasnik Zemaljskog muzeja VI, Sarajevo, 1894, 107-140.
- 1895. Fiala, Franjo, *Izveštaj o iskopinama na Debelom brdu kod Sarajeva godine 1894*, Glasnik Zemaljskog muzeja VII, Sarajevo, 1895, 123-137.
- 1896. Fiala, Franjo, *Izveštaj o prekopavanju na Debelom brdu kod Sarajeva*, Glasnik Zemaljskog muzeja VIII, Sarajevo, 1896, 97-108.
- 1947. Sergejevski, Dimitrije, *Arheološki nalazi u Sarajevu i okolici*, Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, nova serija, društvene nauke, sv. II, Sarajevo, 1947, 13-50.
- 1967. Vinski, Zdenko, *Kasnoantički starosjedioci u Salonitanskoj regiji prema arheološkoj ostavštini predslavenskog supstrata*, Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku LXIX/196, Split, 1974, 5-85.
- 1968. Vinski, Zdenko, *Autohtoni kulturni elementi u doba doseljenja Slovena na Balkan*, u: Predslavenski kulturni elementi na Balkanu u etnogenezi južnih Slavena, simpozij u Mostaru, 24 - 26. oktobra 1968, posebna izdanja Akademije nauka i umjetnosti

- Bosne i Hercegovine, knjiga XII, Centar za balkanološka ispitivanja, knjiga 4, Sarajevo, 1969, 171-200.
1972. Basler, Đuro, *Arhitektura kasnoantičkog doba u Bosni i Hercegovini*, Veselin Masleša, Biblioteka "Kulturno nasljeđe", Sarajevo, 1972.
1976. Čović, Borivoj, *Metalurška djelatnost vučedolske grupe u Bosni*, Godišnjak Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, knjiga XIII, Centar za balkanološka ispitivanja, knjiga 11, Sarajevo, 1976, 105-117.
1983. Čović, Borivoj, *7. prelazna zona*, u: Bronzano doba, Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Sarajevo 1983, 171-183.
1983. Čović, Borivoj, Srednjobosanska kulturna grupa, u: Bronzano doba, Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Sarajevo 1983, 433-457.
1987. Čović, Borivoj, Srednjobosanska grupa, u: Željezno doba, Praistorija jugoslavenskih zemalja V, Sarajevo 1987, 481-530.

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Lidija Fekeža, magistar arheologije,

vanjski saradnik Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika